

Nechutová, Jana

[Kabell, Aage. *Metrische Studien. 2., Antker Form sich nähernd*]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1963, vol. 12, iss. E8, pp. 164-165

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/110032>

Access Date: 20. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

1775) a podle londýnského kodexu LSd pění *J. P. Gílsóna* („The mozarabic Psalter“, 1905). Již v roce 1502 otiskl *Alfonso Ortíz* „Breviarium secundum regulas beati Hysidori“ z pramenů dnes neznámých.

Ježto se při bližším zkoumání ukázalo, že Blumovo vydání obsahuje dost chyb, přináší autorka podle rukopisů — pracuje se dvěma kodexy madridskými, jedním toledským a se čtyřmi, uloženými v Britském Museu — nové vydání pěti hymnů (In sanctae Euphemiae, AH 27, 113; In sanctae Dorotheae, AH 27, 111; In sancti Sebastiani, AH 27, 167; In sancti Hieronymi, AH 27, 126; De nubentibus, AH 27, 207) s kritickým aparátem, rozbořem a komentářem. Srovnání tohoto vydání se zněním Blumovým ukazuje, že vydatelka přísně dbala stavu latiny pyrenejské oblasti v 9. století, charakteristických rysů tehdejší řeči morazabů, pokudavků metriky, jež tu a tam nutně ovlivnily volbu výrazových prostředků, jejich úpravu a rozvržení, a že při svých konjekturách brala zřetel na literární a historické souvislosti daných textů. Ve shodě s moderními vydavatelskými zásadami se přidržuje co nejdůsledněji rukopisného textu (např. In sanctae Dorotheae, str. 43, I, 2 — Blume: votum, Thorsb.: uotum; ibid. Blume: Jerusalem, Thorsb.: Iherusalem; I, 4 — Blume: illecebris, Thorsb.: inlecebris; II, 3 — Blume: fundavere, Thorsb.: fundabere; IV, 1 — Blume: hodierno, Thorsb.: oderno; str. 44, VI, 2 — Blume: praefulgida, Thorsb.: prefulgida). Tyto odchylky jsou důležité pro poznání španělské výslovnosti, resp. pravopisného usu latiny v době, v níž vznikly naše rukopisy mozarabských hymnů (10.—11. století).

První část knihy (kap. 1.—4.) tvoří edice, kritický rozbor a pokus o literárně historické zařazení hymnů na sv. Eufemii, Dorotu a Šebestiána. Každému z těchto literárních výtvorů je věnována jedna kapitola, 4. kapitola pak hymny srovnává a shrnuje, co o nich bylo zjištěno. U každé básně se autorka snaží určit její literární prameny a stupeň závislosti na nich, veršovou techniku — výskyt elise, hiátu, přesahu, užití prothese, asonance, aliterace, pononomasie, zejména však způsob rytmické nápodoby kvantitativních předloh veršů, přičemž se přidržuje D. Norberga a schémat, jím vypracovaných. Z komentáře, jež podává dále, jí pak vyplývá souvislost hymnů s jazykem, stylem a vůbec literární tvorbou sv. Eulogia, kordovského kněze z poloviny 9. století. Srovnává dále znění hymnů se zachovanými prozaickými díly Eulogiovými, přičemž jí shody a podobnosti převažují nad rozdíly. Dospívá tedy na konci každé kapitoly a zejména po shrnutí výsledků (4. kap.) k hypotéze, že přes některé vzájemné rozdíly mohou tyto básně pocházet od jednoho autora a že přes některé odlišnosti od prózy Eulogiovy mohou být jeho dílem.

Kapitoly 5. a 6. probírají stejnou metodou hymnus na sv. Jeronyma a epithalamium De nubentibus, jejichž autorství Thorsbergová hypoteticky přisuzuje Eulogiovu příteli Paulu Alvarovi, naznačujíc přitom, že zejména u druhého z těchto děl není vyloučeno autorství Eulogiovo.

V závěrečné kapitole zkoumá autorka několik úryvků z dalších mozarabských hymnů, srovnávajíc jejich rukopisná znění s textem Blumovým.

Cena práce spočívá zejména v nových kritických vydáních hymnů; ukazuje se tak, jak je revize starších edicí textů ze středověkých literatur potřebná. Stejně užitečné jsou lingvistické a zejména pak literárně historické rozbořby, jež mnohde upozorňují na dosud často zanedbávané souvislosti uvnitř mozarabské liturgické literatury. Méně přesvědčivé jsou — byť hypoteticky prezentované — závěry o autorství hymnů. Ačkoli jsou texty srovnávány s ostatní mozarabskou literaturou, se svými pravděpodobnými prameny i s další tvorbou předpokládaného autora, umíká čtenáři odpověď na otázku, proč právě tyto hymny mají mít souvislost s Eulogiem nebo Paulem Alvarem a zda bychom snad nenašli stejně vážné důvody pro předpoklad téhož autorství i u hymnů dalších. Tento nedostatek by snad bylo bývalo možno odstranit stručnou syntetickou kapitolou, umístěnou na začátek nebo na konec práce.

Jana Nechutová

Aage Kabell, Metrische Studien II, antiker Form sich náhernd. Acta Universitatis Upsaliensis 1960:6. Str. X, 275.

Knihou „Metrische Studien II“ se seznamujeme — po Dagu Norbergovi — s dalším severským autorem, zabývajícím se otázkami metriky, zejména středověké. Třetí část Metrických studií Kabelových vyšla pod dánským titulem „Studier i metrik 3“ v Kodani roku 1952 jako doktorská disertace, první část nebyla dosud publikována.

Úvodem se autor zabývá základními metrickými pojmy z básnictví latinského starověku (1. kap. — „Das Labyrinth“), zejména vývojem pojmů arse, these a iktus, a ukazuje na neudržitelnost představ, jež v této oblasti vznikly a ovládají vlastně až dodnes většinu děl, pojednávajících o vývoji klasických forem ve středověku. V této souvislosti věnuje pozornost také charakteru latinského přízvuku (2. kap. — „Die prosodischen Wandlungen“); dospívá k závěru, že musikální přízvuk byl asi už v klasické době doprovázen, byť málo výrazným, důrazem expiratorním. Měla-li stará latina přízvuk expiratorní, jak tvrdí někteří badatelé, byl jen spojen s hlavním

přívukem musikálním a teprve později nastoupil na jeho místo. (Podobný názor viz u *D. Norberga*, *Introduction à l'étude de la versification latine médiévale*, 1958, kap. 6.) Získal v latině převahu ve 3.—4. století a v důsledku toho vznikly pak četné prosodické změny, jež vytvořily podklad pro zcela nové veršování.

Prechod k vlastní problematice díla tvoří 3. kapitola („Wie die Verse gelesen wurden“). Kabell dokazuje, že latinské verše byly v podstatě až do nové doby (v Německu do konce 18. stol., kdy působil Gottfried Hermann) čteny s plným respektem k latinskému slovnímu přízvuku, i když už v průběhu středověku a renesance pozorujeme tendence k jeho potlačení iktem, zvláště a nejdříve v textech, určených ke zpěvu.

Ve 4. kapitole („Das rhythmische Fortleben der Verse“) si autor klade otázku, jak se vyvíjely staré antické formy veršů v době, kdy již zmizel bezprostřední cit pro kvantitu a do jaké míry pak brala nově vzniklá rytmická poezie zřetel na slovní přízvuk. Probírají se zde jednotlivé útvary, zděděné z antiky, a jejich osud ve středověké poezii rytmické. Pozornost je věnována i případům, v nichž se latinská umělá próza vyvinula v rytmy (klausule, cursus), a problematice leoninského verše.

Druhá polovina knihy (kap. 5.—8., „Der Übertritt in die Volkssprache“, „Die hohe Schule der Antikisierung“, „Schediasma über die Substitution“, „Niederlage der Wissenschaft und Triumph der Barbarei“) je věnována vývoji antických metrických útvarů, jež přejali básníci, písičníci v národnostních jazycích.

Výrazný je rozdíl mezi přízvuknou nápodobou klasičtých forem v raném a vrcholném středověku, jež je výsledkem pouhého zjednodušování formální stránky básnického umění, a nápodobou antických veršů v pozdním středověku, v renesanci a v novověku, kdy lze mluvit o filologické snaze dát latinským veršům znovu vysokou úroveň básnictví antického, byť návratem k časomíře. Před vlastním výkladem o této „hohe Schule der Antikisierung“ Kabell upozorňuje, že autoři středověké poezie nebrali ohled na zvukovou stránku řeči a že výslovnost neměla v podstatě pro utváření veršů významu, neboť se psalo jen pro tiché čtení, pro zrak. Místo výslovnosti se uplatňovala etymologie a počet písmen (v určování poziční délky). — Výklad se pak zaměřuje ke zjištění výslovnosti těchto principů nápodoby a jejich rozličných kombinací v jednotlivých zemích (lze pozorovat, že škola časoměrného verše vznikla v Itálii, Francii a Anglii, kdežto v německé literatuře a v severských oblastech se ve skutečnosti nevyvinula) a u jednotlivých básníků (čím větší byl básník, tím těžší proň bylo podřídit své umění strohým předpisům antikizace a pojímat je tak vlastně jen jako filologickou záležitost). — Podobně jako o této nové antikizující „časoměrné“ poezii pojednává autor i o substituční technice nápodoby antických rozměrů (dlouhou slabiku nahrazuje slabika přízvukná a krátkou nepřívukná), prováděje rozbor její aplikace v různých zemích od renesance až do konce 18. století.

Novou cestu ukázal pak nápodobě antiky rozvoj fonetiky na začátku 19. století (J. H. Voss): metrické délky a krátkosti, jež měly v klasičtých jazycích charakter fonetický, by měly být v národních jazycích vytvářeny opět na fonetickém principu (tj. měřením skutečné délky trvání té které slabiky). Na tomto základě se rozvinula nová praxe antikizace zejména v Anglii. Na str. 246 se autor v této souvislosti stručně zmiňuje i o pokusech o časoměrnou poezii v češtině.

Po úpadku této fonetické školy rozkvetla nápodoba klasičtých rozměrů ještě jednou a prozatím naposledy v díle G. Carducciho („Odi barbare“), jež obrodilo přízvuknou techniku.

Jako hlavní klad díla lze vyzdvihnout skutečnost, že autor sleduje vývoj latinského středověkého písemnictví v souvislosti s literaturami v národnostních jazycích a ukazuje přitom na jejich vzájemnou podmíněnost. Přitom je brán stálý zřetel nejen na středověké a renesanční literatury, ale i na dosah středověké a starověké latinské kultury verše pro básnictví nového věku. A. Kabell tak ukazuje cestu, jak pojímat historické studium metriky a rytmiky jako vědu plnou a užitečnou pro současné badání literárněvědné.

Jana Nechutová

Mittelateinisches Wörterbuch. I. Band. Lieferung 1—5 (a — applico). Akademie-Verlag GHBH Berlin, 1959—1962, coll. 800.

Roku 1959 začalo vycházet dílo, jímž se oblast německého jazyka podílí na velkém podniku Union académique internationale, vydávání velkého slovníku středověké latiny, který má nahradit zastaralý glosář Du Cangeho. Vydavateli tohoto „Mittelateinisches Wörterbuch“ jsou Bavorská akademie věd a Německá akademie věd v Berlíně, práce vede Paul Lehmann (Mnichov), převzavší i podíl práce v roce 1954 zesnulého Johanna Strouxe (Berlín), redakci předsedají v Mnichově Otto Prinz a v Berlíně Johannes Schneider. S oběma vedoucími ústavy spolupracují dále akademie věd v Gotinkách, Heidelbergu, Lipsku a Mohuči. Máme tedy před sebou společné dílo latinských filologů-médiévalistů NDR a NSR. Úplnost díla pro celé německy mluvící území je nadto zaručena účastí vídeňské Akademie věd a Švýcarské učené společnosti.